

שיח מיטבי עם הורים בדגש רב-תרבותי

התוכנית לתואר שני בחינוך לשוני בחברה רב-תרבותית ותוכנית M.Teach במרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט, בשיתוף מרכז המחקר והידע מהות ליחסי צוותי חינוך-הורים, ואגף בכיר שפ"י במשרד החינוך

דברי סיום – ד"ר עינב ארגמן, ראש התכנית חינוך לשוני בחברה רב-תרבותית

בבואנו לבחון יחסי בית ספר/מורות-ים עם הורים בדגש רב-תרבותי, נראה כי ניתן להתבונן בנושא ממספר כיוונים תיאורטיים:

המושג 'מערכת'

1. היות בית הספר מערכת (קרי, אוסף של מרכיבים, מוחשיים או מופשטים, הקשורים ביניהם ביחסי תלות, או ביחסי גומלין, ומתפקדים יחד; כץ-אופנהיימר, 1992):
א. ספרות המחקר עוסקת בסוגים שונים של יחסים מערכתיים אפשריים: יחסים תוך בית-ספריים (בית הספר כמערכת כשלעצמו, ובהתאמה - ההורים כגורם חוץ בית ספרי), ויחסי בית הספר והסביבה (הגישה האקולוגית, לפיה הורים ובית הספר נמצאים במערכת יחסים אופקית; שניהם גורמים בסביבה חברתית). זוהי הסתכלות מבנית/סטרוקטוראלית.
ב. כשמדובר בתרבות (ורב-תרבותיות - מצב שבו קבוצות של יחידים בעלי תרבויות שונות באים במגע מתמשך, ממקור ראשון, עם שינויים עוקבים בדפוסי תרבות המקור של כל אחת מהקבוצות או של שתיהן; Redfield, Linton, & Herskovits, 1936), ובעיניים מערכתיות, הספרות מוסיפה על הגישה האקולוגית את גישת 'המוסד כתרבות' (Morgan, 1997). כאן ניתן לדבר על בית הספר כתופעה חברתית בעלת קונטקסט תרבותי – תרבות בית ספרית, קרי: ערכים ונורמות התנהגות שעלולים לעמוד בסתירה עם אלה של גורמים אחרים (תרבותם של ההורים - אף היא אינה מקשה אחת).

2. קיומם של יחסים תרבותיים ורב-תרבותיים בין מורה לכיתה-ו (מערכת כשלעצמה):
כ"ץ (2006) מציג מודל תלת-נדבכי של תכנית לימודים (אותה מורות-ים מפעילות-ים בכיתה): תוכן, מיומנויות וערכים. בהתאמה, יש לבדוק את:
א. התכנים שנלמדים: משרד החינוך (2003) מגדיר מהם התכנים העונים נכונה לעניין תרבות ורב-תרבותיות מבחינתו (למשל, האמירה כי העמדות שטקסט "מטפח בגלוי ובסמוי" אמורות "לשדר [...] כבוד, סובלנות, הבנה וקבלה של האחר והשונה (רב תרבותיות, פלורליזם)", עמ' 17; הדגשות שלי).
ב. המיומנויות המקצועיות של המורה לעניין רב-תרבותיות: עד כמה מורה יודעת-להבחין בקיומן של עמדות והנחות מוצא תרבותיות שונות? מכירה-דפוסי תקשורת מקובלים

שונים? יודעת-תהפעיל אסטרטגיות למידה שאינן בהכרח זהות/אחידות לכלל התלמידות-
ים (הבאות-ים מרקעים תרבותיים שאינם בהכרח זהים/אחידים)?
ג. ערכים: המידה שבה מורות-ים מתייחסות-ים לערכים אוניברסליים למול ערכים תלויי
הקשר תרבותי-חברתי ספציפי.

ניתן לשאול - כיצד יחסים תרבותיים ורב-תרבותיים בין מורה לכיתה-ו קשורים ביחסי
מורות-ים הורים? ספרם הידוע של גודלד וקליין (1970) מאחורי דלת הכיתה משריש את
המיתוס כי מורות-ים פועלות-ים בבידוד מקצועי. אף שספרות מחקר עדכנית מחזקת את
האמירה הזאת (ראו, למשל, Cookson, 2005), בפועל דלת הכיתה יכולה להיות סגורה כל זמן
שמתקיים שיעור. ברגע שהדלת נפתחת, המתרחש בכיתה "זולג" החוצה ועשוי (או עלול – תלוי
מערכת היחסים שנבנתה, לחיוב או לשלילה) לחלחל ליחסי המורות-ים עם גורמים חיצוניים
לכיתה, בהם הורים.

המושג 'רב-תרבותיות'

נהוג לעסוק בשלוש גישות לרב-תרבותיות (ראו, Laubeová, 2000; Berry, 2006):

1. כור ההיתוך: היטמעות מלאה בין שתי תרבויות - האחת מכילה את השנייה ולהפך, כך
שנוצרת תרבות מעורבת אחת.
2. קערת הסלט: כל תרבות קיימת בפני עצמה ושומרת על מאפייניה ומוסדותיה (מצב של
נפרדות מוחלטת). רוטב הסלט (מוסדות מדינה) מכסה את כלל התרבויות. כלומר,
בהקשרים מסוימים קיימת אחדות.
3. הנזיד האתני: תבשיל בו חתיכות הבשר השונות שומרות על מבנים מוצקים שלהם.
ושוב – יש לשאול באיזו מידה מורות-ים ובית הספר מודעים לגישות האלה כשהם נמצאים
באינטראקציה מול הורים, כמו גם יודעים לשנות אותן, או רוצים בכך.

אלו מקצת מההמשגות התיאורטיות שהמפגש 'שיח מיטבי עם הורים בדגש רב-תרבותי' מעלה.

תודתי ליחידה להורים ולמשפחה, שפ"י משרד החינוך (הממונה על התחום - הגב' ליאת שמואלי,
והמדריכות הארציות - הגב' רויטל ריבלין והגב' דגנית נטוביץ') על סדנאות מלמדות ומחכימות;
לד"ר ענת כורם, ראש מרכז מהות ליחסי צוותי חינוך-הורים, על הצעת הרעיון למפגש וקידומו עד
למימושו; ולרשות המחקר, ההערכה והפיתוח (ובראשה פרופ' יצחק גילת) על תמיכתה בקיום
המפגש.

רשימת מקורות

- גודלד, ג'יי וקליין, מ"פ (1973). מאחורי דלת הכיתה. מט"ל.
- כ"ץ, י' (2006). תכנית ליבה בישראל: מכנה משותף חינוכי לכל מגזרי החינוך. בתוך ד' ענבר (עורך), לקראת מהפכה חינוכית: בעקבות כנס ון ליר לחינוך על יישום דוח דוברת (עמ' 186-194). מכון ון ליר.
- כץ-אופנהיימר, ר' (1992). יחיד וחברה: האדם בחברה. משרד החינוך והתרבות.
- משרד החינוך (2003). מערכת קריטריונים לבחינה ולהערכה של חומרי הוראה ולמידה. משרד החינוך התרבות והספורט.
- Berry, J.W. (2006). Contexts of acculturation. In L.S. David & J.W. Berry (Eds.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (pp. 27-42). Cambridge UP.
- Cookson, W. (2005). The challenge of isolation and professional development. *Teaching Pre-K-8*, 36(2), 14-16
- Laubeová, L. (2000). Melting pot vs. ethnic stew. In *Encyclopedia of the World's Minorities*. Retrieved March 10, 2017, from <http://www.tolerance.cz/courses/texts/melting.htm>.
- Morgan, G. (1997). *Images of organization* (2nd ed.). Sage.
- Redfield, R., Linton, R. & Herskovits, M. (1936). Memorandum on the study of acculturation. *American Anthropologist*, 38, 149-152.